

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יד, תשכ"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

עשה קוקוריקו" וכדו', הרי הילד הכפרי הקטן, דווקא הוא יאמר לעתים "התרנגול קרקר" (ולא רק "התרנגולת מקרקרת"), כנראה משום ההשפעה האונומטופואית של צלילי ה"קריאה" או ה"קוקוריקו", שהוא שומע כל היום.

ולסיכום: כאמור, לא התכוונתי למצות בזה את החומר, אף לא להביא את כל הדוגמאות אשר בידי, כי-אם להצביע על התופעה בכללותה. כרגע, מוקד ההבדל בין עיר וכפר הוא בשטח המילוני-המשמעי, ומן הראוי לעקוב אחר ההתפתחות בעתיד בכיוונים השונים.

נחמיה אלוני

„כל התחלות קשות“

פתגם זה שגור הוא בלשון זו: „כל ההתחלות קשות“;
ההתחלות בשתי ה"אין. אולם במקורותינו הראשונים לא מצאנוהו כלשון זה, אלא: „כל התחלות קשות“¹ בה"א אחת:
1. מכילתא יתרו פרק יט, ה (מהד' איש שלום, סב ע"ב, „ועתה“)²: „שכל התחלות קשות“.
2. רש"י יתרו, יט, יט, ה: „כל התחלות קשות“.
3. תוספות, ד"ה פסיעה, תענית י ע"ב: „דכל התחלות קשות“.

-
1. עי' בן-יהודה, ערך התחלה (עמ' 1226), וכמוהו גור ואבן-שושן באותו ערך. רק גור הביא (בסוגריים) גם נוסח „התחלות“.
 2. ומעיד על נוסח זה כתב-היד של המכילתא, מינכן מס' 117.

ומן השירה הספרדית יש ללמוד, שאין כאן בפתגמנו
התחלות, אלא התחלות, ובפירוש נמצא – בלא ה"א הידיעה:
כִּי זֹאת הַחֲלָתוֹ בַּמַּחְבְּרוֹת וְאִי/הֵם יוֹדְעִים כִּי לִתְחִלָּה
קִשְׁוֹת³. המשקל מוכיח, שהנוסח בלי ה"א נכון הוא.

ויש לומר שאף הפתגם, כפי שהובא מן המכילתא ומרש"י
ומן התוספות, עיקרו: כִּל הַתְּחִלּוֹת.

לשון רבים תחילות מצאנו בסנהדרין ג ע"ב: נימא
בדורשין תחילות קמפלגי, דמר סבר דורשין תחילות, ומר סבר
אין דורשין תחילות.

הנוסח "כל ההתחלות" בפתגמנו מקרוב בא – כנראה,
מתקופת ההשכלה במאה ה"ט.

י"א זיידמן

עיונים בלשון תרגום

הסיפור "ההרריים" ליוסף ארליך (הוצאת "עם-עובד",
ספריה לעם, 1961) על עלייתם והתיישבותם של עולי כורדיסטן
לאחר קום המדינה נתעלה בתרגומו המעולה והמשופר (מכתב-
יד ביידיש) של א"ד שפיר. אין זה תרגום שגרה; להפך, אתה
מוצא פה כתיבה עברית עצמאית, ואתה מוצא פה גם יסודות
לשון המקרא הן באוצר המלים, הן בניבים והן בסגנון.

3. משה בן סעדיה הרופא דרעי, מחברת נא אמן ומצרים, מדעי

היהדות ב', עמ' 300.